

Merkonomiopiskelijoiden ammatti- kuva ja sen muodostuminen

Vesa Liukkonen

**Kehittämishankeraportti
Joulukuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Liukkonen, Vesa	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 24	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Merkonomiopiskelijoiden ammattikuva ja sen muodostuminen.		
Koulutusohjelma Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajan koulutus.		
Työn ohjaaja(t) Virtanen, Riitta		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää merkonomiopiskelijoiden ammattikuvaa ja ammatti-identiteettiä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Hankkeessa selvitettiin myös kehittämisideoita ammattikuvan kehittämiseksi. Kehittämishankkeen pohjana olivat opiskelijoiden haastattelut ammattikuvasta ja ammatti-identiteetistä. Hankkeen tukena on ollut myös Opetushallituksen rahoittama Työssäoppimisen ja kansalaisvaikuttamisen hanke, jonka puitteissa tehtiin kysely opiskelijoiden työelämäosaamisesta.</p> <p>Tutkimus tehtiin laadullisesti eli tekemällä kysely ja haastattelemalla valmistumisvaiheessa olevia merkonomi- ja datanomiopiskelijoita. Lisäksi selvitettiin tämän alan opetussuunnitelmissa olevat kuvaukset ammattialasta. Ammattikuvan ja -identiteetin luomista koskeva teoria pyrittiin selvittämään mahdollisimman kattavasti. Mikä on identiteetti ja mitä tarkoittaa ammattikuva, ammatillinen – tai ammatti- identiteetti?</p> <p>Opiskelijoilla on selkeä kuva omasta ammatistaan. He tietävät hyvin ne työt ja tehtävät, joihin voivat mennä töihin, he osaavat kuvata omaa ammattitaitoaan ja he ymmärtävät hyvin työelämään liittyviä asioita. Taloushallinnon koulutusohjelmasta valmistuvien merkonomiopiskelijoiden ammattikuvassa on tosin ristiriita koulutuksen tavoitteiden ja työelämän osaamisvaatimusten välillä. Ammattikuvan kehittämisessä tarvitaan yhteistyötä koulun ja työelämän välillä sekä opetussuunnitelmien osittaista uudelleenmiettimistä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) ammattikuva, ammatti-identiteetti		
Muut tiedot		

Author(s) Liukkonen, Vesa	Type of Publication Development project report	
	Pages 24	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title The professional image of the students of vocational qualification in Business and Administration.		
Degree Programme Jyväskylä University of Applied Sciences, Teacher Education College, Vocational Study Counsellor Education		
Tutor(s) Virtanen, Riitta		
Assigned by		
Abstract <p>The goal of the development project was to study the professional image of the students of vocational qualification in Business and Administration. The students from the study programme in Customer Services and Marketing and from the study programme in Business Administration were the participants. Also the ideas to develop the image were studied.</p> <p>The basis for the study were the interviews of the students. The curriculums of the qualifications and their aims to were assessed from the students` point of view. The theory of the personal identity and personal image gives theoretical background for the study. What exactly means identity, image and professionalism?</p> <p>The project of the Finnish National Board of Education to develop work placement arrangements also gave some basic information to assess the image and identity of the students.</p> <p>The students have a clear view of the jobs and tasks that they can have in the working life. They can easily describe their skills and professionalism in the workplaces. They also know the fundamentals of the work life very well. Only the students of the study programme in Business Administration had some problems in their image and identity- they felt that their professional competence was not enough for the working life.</p> <p>To further develop the image and identity of the students, co-operation with the school and working life is needed. Also some development in the curriculums would be good for the professional image.</p>		
Keywords Professional image and identity		
Miscellaneous		

Sisällys

	Sivunumero
1. Johdanto	2
2. Ammattikuva ja ammatti- identiteetti	3
2.1 Identiteetti ja ammatillisen identiteetin kehittäminen	3
2.2 Ammattikuva	5
2.3 Ammatillinen ura ja ammattitaito	7
3. Ammattikuva kaupan ja hallinnon alalla	9
3.1 Opetussuunnitelman mukaiset tavoitteet	9
3.2 Ammattikuvan luominen koulutuksessa	10
4. Työelämäosaaminen ammattikuvan taustalla	11
5. Opiskelijoiden ammattikuvan muodostuminen	14
5.1 Ammattikuvan tavoitteet ja todellisuus	14
5.2 Kohderyhmä ja tutkimuksen toteuttamistapa	15
6. Minkälainen ammattikuva on?	16
6.1 Koettu ammattikuva	16
6.2 Merkonomin ammattitaito	18
6.3 Ideoita ammatin kehittämiseksi	20
6.4 Ammattikuva suhteessa tutkinnon perusteiden tavoitteisiin	20
7. Ammattikuvan kehittäminen	21
LÄHTEET	23
LIITTEET	
Liite 1. Haastattelulomake	
Liite 2. Työssäoppimisen ja kansalaisvaikuttamisen hankkeen kyselylomake	

1. Johdanto

Minkälainen on merkonomiopiskelijoiden ammattimielikuva eli ammattikuva merkonomiopiskelijoilla? Onko ammattikuva syntynyt ennen koulutuksen alkua, koulutuksen aikana koulussa vai syntyykö se työelämässä, työssäoppimisjaksoilla tai ystävien ja muiden ihmisten käsityksistä tästä ammatista? Minkälaiseen urasuunnitteluun ammattikuva ohjaa opiskelijoita? Minkälainen on opiskelijoiden työelämäosaaminen joka liittyy ammattikuvan muodostumiseen?

Merkonomien asema työmarkkinoilla on muuttunut selkeästi ammattikorkeakoulututkintojen luomisen jälkeen. Tradenomit ovat vieneet merkonomeilta etenemismahdollisuuksia ja työtehtäviä. Merkonomikoulutuksen tavoitteena oleva ammattikuvakin on ehkä hieman jäänyt miettimättä ja tarkentamatta. Työelämässä ja koulussa saatetaan puhua merkonomin ammatista eri tavoilla.

Opinto-ohjauksella pitäisi toisaalta luoda nuorille uskoa tulevaisuuteen ja omiin kykyihin eli luoda positiivisia ammattimielikuvia mutta toisaalta myös antaa realistinen kuva tulevaisuuteen liittyvistä epävarmuustekijöistä ja ammatin työskentelyolosuhteista. Koulutusvalinta on usein tehty hyvinkin pinnallisten perusteiden pohjalta ja ammattiin liittyvät varjopuolet ja epävarmuustekijät jäävät pohtimatta. Positiivisen ammattimielikuvan pitäisi kestää myös nämä asiat sisällään (Lairio, Puukari & Nissilä 2001, 83-85).

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on selvittää kaupan ja hallinnon alalta valmistuvien opiskelijoiden ammatti- eli ammattimielikuvaa ja ammatti-identiteettiä sen osana sekä sitä, miten ammattimielikuva vastaa odotuksia opiskelulta kaupan ja hallinnon koulutusalailla.

Tärkeää on myös selvittää, minkä tekijöiden perusteella opiskelijat muodostavat ammattikuvansa ja voidaanko tämän tiedon perusteella nimetä selviä kehittämiskohteita ammattikuvan luomisessa. Ovatko nämä asiat sellaisia, joihin koulu voi vaikuttaa vai ovatko ne koulusta riippumattomia asioita?

2. Ammatinkuva ja ammatti-identiteetti

2.1 Identiteetti ja ammatillisen identiteetin kehittyminen

Ihmisen identiteetti tarkoittaa ihmisen minäkäsitystä, itsetuntoa ja käsitystä omasta itsestä (Stenström 1993, 31). Ammatillinen identiteetti tarkoittaa sitä, että ihmisellä on selvä kuva omista päämääristä, kiinnostuksista ja kyvyistä ja ihmiselle on selvää oman itselle sopivan koulutusalan valinta. Monille eri aloille hakeminen kuvastaa selkiytymätöntä ammatillista identiteettiä (Stenström 1993, 37.)

Ammatillinen identiteetti kehittyy sosialisoinnin kautta. Kun henkilöllä on ammatillinen identiteetti, hän tuntee itsensä henkilöksi, jolla on ammatin vaatimat tiedot ja taidot sekä vastuu ja joka on tietoinen omista resursseistaan ja rajoituksistaan. Identiteetti kehittyy koulutuksessa ja ammatissa toimimisen myötä osana yksilön identiteettiä (Stenström 1993, 38.)

Ammatti-identiteetti on vielä syvempi samaistumisen aste ammattiin, jonka pohjana on ihmisen subjektiivinen käsitys ammatistaan. Ammatilla on tällöin ominaisuuksia ja piirteitä, joiden avulla se erottuu muista ammateista (Stenström 1993, 37.)

Ammatillisen identiteetin kehittyminen on aina yksilöllinen prosessi. Hyvin alkanut ammatillisen identiteetin muovautuminen voi yhtä hyvin murtua ja suhde työhön sekä ammattiin jäädä ulkoiseksi ja välinpitämättömäksi. Tällöin puhutaan vieraantumisesta ammatista ja ammattiryhmästä (Arhinmäki- Rauhala 1992, 132.)

Kehittynyt ammatillinen identiteetti tarkoittaa harmonian takaavaa samuuden ja jatkuvuuden tunnetta suhteessa itsen, omiin haluihin ja resursseihin sekä löytynyttä reaalista mahdollisuutta toteuttaa niitä koulutus- ja työelämässä. Jos ihminen ei ole löytänyt itselleen sopivaa koulutusta ja sen myötä työtä on yleensä kysymys siitä, että ammatilliseen identiteettiin kuuluva harmonia ei ole toteutunut häntä tyydyttävällä tavalla. Kysymys voi olla puutteellisesta tiedosta koulutus- ja työnsaantimahdollisuuksista tai omien kiinnostuksen kohteiden, kykyjen ja ominaisuuksien epärealistisesta arvioinnista (Lahti 2004, 8.)

Nuorten suhtautumisessa yhteiskuntaan on erotettavissa kaksi selkeää ryhmää: koulutuskeskeiset nuoret ja ammattikeskeiset nuoret . Koulutuskeskeisille nuorille oli tyypillistä, että he pyrkivät toteuttamaan ympäristön asettamia vaatimuksia. Koulutuksen avulla täytetään normeja, jotka vaativat korkeaa ja arvostettua koulutusta. Ammattikeskeisille nuorille tyypillistä oli hidas kiiruhtaminen koulutuksen suhteen ja tavoitteena oli kiinnostava työ. Ammatillinen koulutus on sekä väline ammattiin että osoitus ammattitaidosta. Myös ammattikeskeisten nuorten asenteiden ovat yhteiskunnan ammattia ja ammattitaitoa koskevat normit. Tyypillistä näille nuorille on, että he ovat miettineet ammatti-identiteettiään jo ennen koulutukseen menoa kun taas koulutuskeskeiset nuoret työstävät identiteettiään yleensä vasta koulutuksen suoritettuaan (Lairio, Puukari & Nissilä 2001, 83-85.)

Nuorten ammatti-identiteetti eli pysyvän työpaikan ja työssä tarvittavan osaamisen hankkiminen on nuorille edelleen keskeinen elämän tavoite, vaikka nykyinen yhteiskunta antaa mahdollisuuksia löytää myös vaihtoehtoisia elämämalleja ja elämänasenteita. Huolestuttava piirre näissä asenteissa tosin on, että nuoret eivät pohdi vaihtoehtoisia elämäntavoitteita tai muita ammattialoja kovin aktiivisesti päästyään opiskelemaan yhdelle. Eli omaksuttuaan yhden ammatti-identiteetin ja ammatilliset tavoitteet on hyvin vaikea etsiä elämään uusia mahdollisuuksia, jos ei esimerkiksi sovi jollekin koulutuslalle tai vaikka joutuu työttömäksi. Tämä voi juuri johtaa ammatilliseen identiteettikriisiin jo koulutuksen aikana tai työelämässä/ työttömänä oltaessa koulutuslalle (Lairio, Puukari & Nissilä 2001, 88.)

Sinänsä nykyajan yhteiskunnassa on vaikeampi löytää ja rakentaa yhtä ja kestäväää ammatillista identiteettiä, mikä vaikuttaa myös ammattikuvan muodostumiseen. Jatkuvan muutoksen yhteiskunnassa työpaikoilla siirrytään kiinteistä ammatillisista identiteeteistä ja työkuvista kohti yhteistä työmaata ja toimenkuvattomia tehtäviä (Filander 2006, 52.)

Ammatti-ihmisen osaamisperusta erilaistuu, yksilöityy ja muuttuu yhä työpaikkasidonnaisemmaksi samalla kun työntekijöiden työsuhteet lyhenevät ja vakinaisuuden aste vähenee. Epätyypillisissä pätkätyösuhteissa on vaikea löytää identiteettinsä perustaa työyhteisöistä tai työpaikoilta. Yksilöllisyys korostuu, kun henkilö siirtyy määräaikaisesta työsuhteesta toiseen ja työpaikalta toiseen. Epävarmuuden yhteiskunnassa on vaikea rakentaa ammatti-identiteettiä, jos jokaisessa työpaikassa on omat normit ja tavoitteet ammattiosaamiselle (Filander 2006, 54.)

2.2 Ammattikuva

Ammattimielikuvassa yhdistyvät ammatti-identiteetti ja yksilön muodostamat stereotyyppiset mallit ammateista sekä niihin liittyvät toiveet ja odotukset ammattien työskentelyolosuhteista.

Ammattimielikuvat muodostuvat läpi koko yksilön elämän jo lapsuudesta lähtien. Ne ovat luonteeltaan muuttuvia ja vaikuttavia ja ne synnyttävät yksilössä asenteita, joiden kohteena ovat ammattialat, ammatit, ammattien ominaisuudet ja tunnusmerkit tai toimialalla toimijat.

Ammattimielikuvaan vaikuttaa siis myös se, minkälaista tietoa ihminen saa tietyn alan töistä ja ammateista. Toisaalta sitten sen muodostumisessa on mukana oma mukanaolo tietyn alan työtehtävissä ja koulutuksessa. Eli ammattimielikuvaan vaikuttavat sekä ulkopuolelta tullut tieto sekä omat subjektiiviset kokemukset, jotka voivat olla positiivisia tai negatiivisia tämän ammatin näkökulmasta (Järvi 1997, 39-45.) Ammattikuvalla ymmärretään tässä selvityksessä samaa asiaa kuin ammattimielikuvalla.

Yleensä mielikuvat kaikessa inhimillisessä toiminnassa ovat hyvin tunnepitoisia ja siihen voivat vaikuttaa hyvinkin pienet subjektiiviset koetut tai kuvitellut/ luullut asiat . Erityisesti yritysten ja niiden tuotteiden markkinoinnissa pyritään luomaan positiivisia mielikuvia, että ihmiset ostaisivat heidän tuotteitaan. Mielikuvat asioista ja ilmiöistä syntyvät omalla tavallaan joka tapauksessa ilman, että niihin tietoisesti vaikutetaan. Tosin vaikuttaminen toivottuun suuntaan ei aina onnistu, koska todelliset kokemukset tai mahdollisesti negatiivinen vaikutus mielikuvaan jostakin suunnasta voi olla vahvempaa kuin myönteiseen suuntaan toivottu vaikutus (Lahtinen-Isoviita 1998, 153.)

Psykologisesti hieman tarkemmin analysoituna asioita, jotka vaikuttavat ammattimielikuvaan voidaan kutsua ammattiattribuuteiksi. Ne ovat piirteitä, ominaisuuksia ja hyötyjä, joiden oletetaan vaikuttavan mielikuvaan. Niitä ovat esimerkiksi itsensä toteuttaminen ja henkilökohtainen kasvu, yhdessäolo, sosiaalisuus ja arvostus, toimeentulo, työn tekeminen ja kvalifikaatiot sekä ammatti-ihmisen persoonallisuus (Järvi 1997, 30-31.)

Tarkemmin ammattiattribuutit ja niihin liittyviä yksityiskohtaisempia vastineita on esitetty seuraavassa taulukossa:

Taulukko 1. Ammattiattribuutit ja konkreettiset vastineet (Järvi 1997, 31).

Ammattiattribuutit

Konkreettiset vastineet

Itsensä toteuttaminen	etenemismahdollisuudet, mielekkyys, haasteellisuus, ammatti kutsumuksena, elämäntehtävänä ja urana, alan kehitys, uudenaikaisuus, nuorekkuus
Yhdessäolo, sosiaalisuus ja arvostus	ammattiroolit, status, kiitos, prestiisi, titteli, kilpailu, työilmapiiri, työtoverit, vuorovaikutus, palautteet
Toimeentulo	palkka, työn jatkuvuus, terveellinen työ
Työn tekeminen ja kvalifikaatiot	fyysinen ympäristö, konkreettinen työkohte, töiden järjestely, kiire, työtehtävät, työvälineet, tiedot, taidot, motivaatio, innovatiivisuus
Ammatti-ihmisen persoonallisuus	persoonallisuuspiirteet, roolikäsitykset

Esimerkiksi siis itsensä toteuttamisen tavoitteen konkreettisina vastineina ovat etenemismahdollisuudet työssä, työn haasteellisuus, ammatin kutsumuksellisuus sekä alan yleinen kehitys, uudenaikaisuus ja nuorekkuus (Järvi 1997, s. 31).

2.3 Ammatillinen ura ja ammattitaito

Ura on läpi elämän jatkuva ammatillinen oppimisprosessi, joka seuraa henkilön ammatillisen identiteetin kehitystä ja jota hänen ura-ankkurinsa ohjaavat. Ura-ankkurit ovat pitkän tähtäimen odotuksia, jotka koskevat työn ominaisuuksia ottamatta kantaa ammattiin tai ammattialaan. Ura siis seuraa ammatti-identiteetin positiivista tai negatiivista kehitystä (Lerikkanen 2002, 17.)

Tämän näkemyksen mukaan ohjauksessa pitäisikin mielestäni auttaa nuoria löytämään omat ura-ankkurinsa, jotka voisivat ohjata elämänuraa enemmän epävarmassa yhteiskunnassa kuin pelkkä ammatti-identiteetti. Ura-ankkureita ovat esimerkiksi ammatillinen erityistaito, johtajuus, itsenäisyys, turvallisuus, luovuus, palvelua, haasteellisuus tai elämän kokonaistasapaino . Ura-ankkuri voi olla ihmiselle niin tärkeää, että hän määrittelee minäkuvaansa ankkurin perusteella. Yleensä jokaiselle yksikölle muutama ankkuri on keskeisin (Lampikoski 1998, 20-21.)

Omasta mielestäni ura-ankkuri voi olla juuri se tärkeä asia, joka ylläpitää positiivista ammattimielikuvaa yllä. Esimerkiksi kaupallisella alalla se voisi olla sosiaalinen aspekti työssä, työn itsenäisyys tai vaikkapa työn tulokseen sidottu palkkaus. Eli monet ammattiattribuutit voivat olla ura-ankkureita.

Ammattikorkeakouluopetuksessa tavoitteena on ohjata opiskelijoita ohjaamaan omaa uraansa riippumatta kapeista ammatillisista kvalifikaatiovaatimuksista (Lerikkanen 2002, 18).

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa tämä voi olla vaikeaa jo sen takia, että koulutuksen ja tutkintojen tavoitteet on määritelty hyvin yksityiskohtaisesti, ja tavoitteena on pääosin yhden ammatillisen alan osaamisen hankinta. Toisaalta opiskelijat toisella asteella ovat hyvin nuoria ja elämän valintoihin voivat vaikuttaa enemmän monet ulkoiset kuin yksilön sisäiset asiat.

Henkinen kypsyyys ja elämäkokemus eivät useinkaan riitä realististen valintojen tekemiseen.

Yleensä tietämys ammateista ja koulutuksesta konstruoituu kokemuksen kautta (Lerikkanen 2002, 25). Uskon, että kokemukseen vaikuttavat esimerkiksi vanhempien työpaikka ja koulutus, peruskoulussa ja kavereilta saatu tieto sekä esimerkiksi peruskoulun TET-jaksot. Toisaalta myös esimerkiksi sisarusten ammatit ja perheen tuttavien sekä sukulaisten ammatit vaikuttavat tähän kokemukseen. Oman kokemukseni mukaan esim. kavereiden kertomukset ja mielipiteet tietyistä koulutusaloista ohjaavat ammatinvalintaa suuresti. Onnistuneet työssäoppimisjaksot tai vaikkapa kesätyöt ammatillisen koulutuksen aikana luovat varmasti suurelta osin kuvaa ammatista ja sen positiivisista tai negatiivisista ominaisuuksista.

Myös persoonallisuuden kehitys on osaltaan yhteydessä ammatteihin liittyvään kiinnostukseen (Lerikkanen 2002, 25), vaikka tätä näkemystä pidetään jo hieman vanhanaikaisena. Omasta mielestäni esimerkiksi nuoren käyttäytyminen ja luonteenpiirteet ovat varmasti yhteydessä ammatinvalintaan, koska harvoin epäsosiaalinen ja asiakaspalvelutilanteita pelkäävä nuori valitsee kaupallista alaa, jos vain saa siitä oikeaa tietoa peruskoulun opinto-ohjauksessa. Oma kokemukseni tästä asiasta on, että valitettavasti tällaisia täysin väriä valintoja on paljon, joten varmaankin koulutukseen ohjauksessa olisi kehitettävää. Tällöin nuoret voisivat muodostaa jo ennen koulutusta ja koulutuksen aikana realistia ammattikuvia, jotka kantaisivat varmasti pitkälle koulutuksen loppuunsaattamisessa ja työuralla koulutuksen jälkeen.

Uran aikana tavoiteltava ja kokemuksen myötä syntyvä ammatillinen pätevyys voidaan käsittää monimuotoisena kokonaisuutena, joka koostuu erilaisista ja –tasoisista taidoista tai osaamisalueista. Pätevyys on siis enemmän kuin yksittäisten taitojen summa. Sitä voidaan kuvata ammatin tai ammatillisen työn hallintana tietyssä toimintaympäristössä ja tietynä aikana (Turpeinen 1998, 11.)

Ammattitaidon taitotasot ovat:

- yleiset perustaidot
- ammattialakohtaiset perustaidot
- ammattispesifit taidot

Ammattitaito realisoituu, kun työntekijän tiedot ja taidot ja työn vaatimukset kohtaavat työprosessissa- ”Ei ole pätevyyttä sinänsä, vaan on pätevyyttä suhteessa johonkin toimintaan, tehtävään ja organisaatioon, tavallisemmin työelämän tilanteeseen, harvemmin koulutusjärjestelmään.” (Turpeinen 1998, 12.) Ammattitaidon kehittyminen on elinikäinen ja inhimillinen prosessi (Nurminen, 1993, 63).

Ammattitaidon syntyminen ja ylläpitäminen on siis sidoksissa työelämään ja työssäoloon, ei pelkkään koulutukseen. Ammattitaito ja sen kokeminen ovat osa ammattiattributteja eli ammattimielikuvaan vaikuttavia tekijöitä.

3. Ammattikuva kaupan ja hallinnon alalla

3.1 Opetussuunnitelman mukaiset tavoitteet

Liiketalouden perustutkinnon tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneella on oltava laaja-alaiset valmiudet toimia kaikissa liiketaloudellisista osaamista vaativissa yleistehävissä, kuten asiakaspalvelussa ja toimistopalvelussa eri elinkeinoelämän toimialoilla.

Lisäksi tutkinnon suorittaneella on oltava valitsemansa koulutusohjelman ja muun valinnaisuuden perusteella sellainen työelämän vaatima ammattitaito, että hänellä on mahdollisuus työllistyä koulutusohjelman mukaisiin tehtäviin. Erityisesti perusteissa painotetaan myös valmiuksia toimia itsenäisenä yrittäjänä ja yleisiä yrittäjäysvalmiuksia (Opetushallitus 2000, 12.)

Asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelman suorittaneen on osattava toimia

asiakaspalvelun ja markkinoinnin tehtävissä ja osattava myydä asiakkaan tarpeita vastaavia tuotteita ja palveluja kannattavasti ja palvella asiakkaita (Opetushallitus 2000, 12).

Taloushallinnon koulutusohjelman suorittaneen on osattava tuottaa taloushallinnon raportteja sekä tulkita yrityksen tietojärjestelmien tuottamia raportteja sekä tulkita yrityksen tietojärjestelmien tuottamia raportteja ja arvioida yrityksen taloudellista tilaa (Opetushallitus 2000, 13).

Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti merkonomi on työelämässä hyvin pärjäävä, asioita laaja-alaisesti hallitseva ammattilainen ja (Opetushallitus 2000, 90).

3.2. Ammattikuvan luominen koulutuksessa

Merkonomien ammattikuvaa ei ole käytännössä määritelty koulutuksessa muuten kuin opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Ohjauksella pyritään luomaan pitkälti työelämän tarpeiden ja toiveiden mukaisia ammattilaisia eli osaavia ja työssä hyvin käyttäytyviä työntekijöitä. Markkinoinnin ja taloushallinnon koulutusohjelmissä käydään läpi koulutusohjelman tavoitteiden mukaisia ammatillisia tavoitteita, jotka liittyvät esimerkiksi asiakaspalvelutyön tai taloushallinnon alan ammattitaitoon.

Itse olen opinto-ohjauksessa pyrkinyt luomaan ensimmäisen vuoden opiskelijoille ”hyvä merkonomi” – mielikuvaa. Merkonomin osaamisalueet liittyvät tietoihin, taitoihin ja asenteisiin. Merkonomin ammatilliset kehittymiskohteet ovat kaupallisen alan tietoja, taitoja ja asiakaspalvelu- ja yrittäjyysasenteet. Merkonomin pitäisi olla työyhteisössä aktiivisesti toimiva, vastuuntuntoinen, yritteliäs ja asiakaspalvelukykyinen henkilö.

Koulutusohjelman valinta taloushallinnon tai asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelman välillä tehdään toisena opiskeluvuotena – toisen tutkinnon suorittaneilla opiskelijoilla jo ensimmäisenä opiskeluvuotena. Koulutusohjelman valinnan pohjalla on oma kiinnostus. Valinnan tekemiseen on tarjolla ohjausta, mutta käytännössä valinta tehdään aika pintapuolisesti omien tuntemusten mukaan.

Oman yrityksen perustaminen ja siihen liittyvät asiat ovat yksi tärkeä asia koulutuksessa, mutta lienee epärealistista odottaa merkonomien perustavan omia yrityksiä sen enempää kuin muidenkaan alojen opiskelijat. Sisäinen yrittäjyys eli yrittävä työote omassa työssä on yksi tutkinnon keskeisiä

tavoitteita.

Esimerkiksi lähihoitajakoulutuksessa käydään läpi alan ammattikuvaa hyvinkin tarkkaan, mutta merkonomikoulutuksessa ei ole samanlaista perinnettä. Tässä on kuitenkin melko varmasti koulukohtaisia eroja ja ohjauksen painopisteet riippuvat ohjauksen toteuttajista ja heidän omasta kokemustaustastaan.

4. Työelämäosaaminen ammattikuvan taustalla

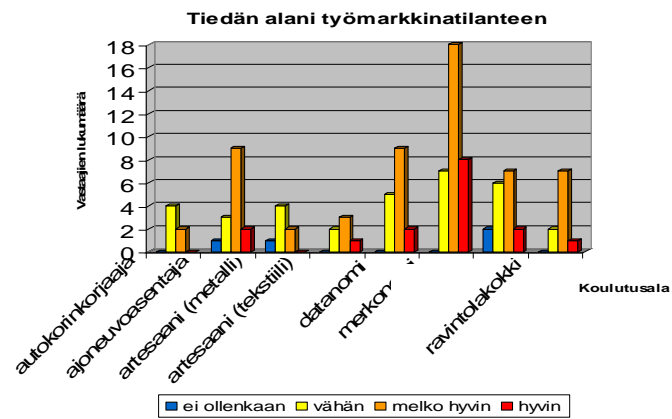
Työssäoppimisen ja kansalaisvaikuttamisen hankkeessa tehdyn kyselyn tulokset antavat pohjan merkonomiopiskelijoiden ammattikuvan selvittämiselle.

Eri tutkinnoista valmistuvien opiskelijoiden työelämäosaaminen on hyvin eritasoista.

Merkonomiopiskelijoilla korostuu tietämys alan työmarkkinatilanteesta, työnhakumahdollisuuksista ulkomailla, palkkaustasosta, työsuojelu- ja työturvallisuusasioista, työsopimuksen tekemisestä ja jatko-opintomahdollisuuksista. Muiden tutkintojen suorittajilla työelämäosaaminen näissä asioissa on selvästi vähäisempää.

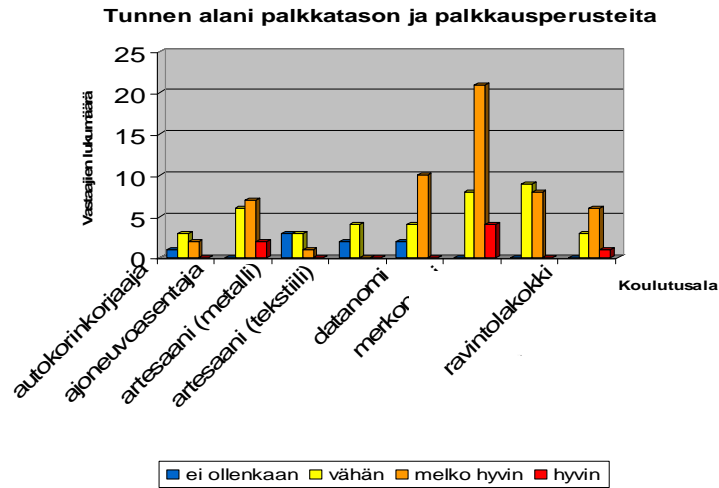
Seuraavissa taulukoissa on esitetty merkonomiopiskelijoiden tietämys alan työmarkkinatilanteesta, palkkaustasosta, työlainsäädännöstä ja jatko-opintomahdollisuuksista.

Taulukko 2. Työmarkkinatilanne ja työllistymismahdollisuudet

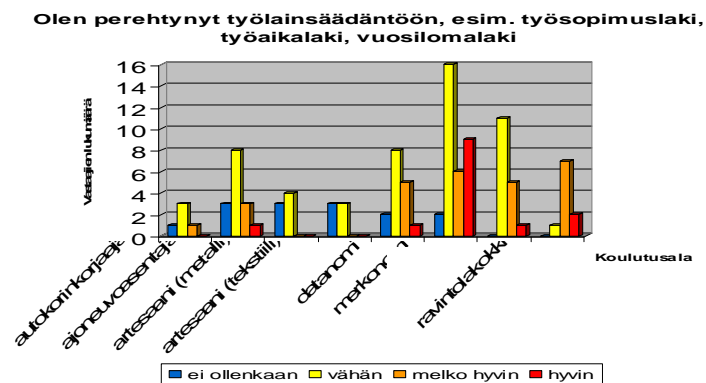
Merkonomiopiskelijat tietävät oman alansa työmarkkinatilanteen keskimääräisesti ”melko hyvin” ja osa heistä tietää sen ”hyvin”.

Taulukko 3. Palkkaus omalla alalla

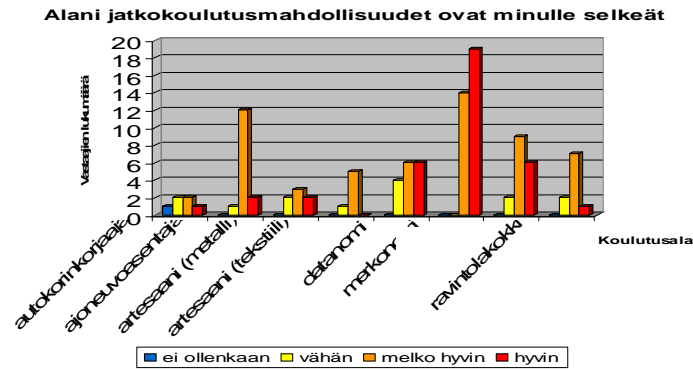
Oman alan palkkaus on myös keskimääräisesti tiedossa ”melko hyvin”. Tosin tässä asiassa ”vähän” vastauksia on enemmän kuin ”hyvin” vastauksia”.

Taulukko 3. Työlainsäädäntö

Työlainsäädäntö on vaikea asia myös merkonomiopiskelijoille. ”Vähän” - vastauksia on yhtä paljon kuin ”melko hyvin” tai ”hyvin” vastauksia yhteensä.

Taulukko 5. Jatkokoulutusmahdollisuudet

Jatkokoulutusmahdollisuudet merkonomitutkinnon jälkeen ovat kirkkaasti opiskelijoiden mielessä. ”Hyvin” - vastauksia on eniten ja ”melko hyvin” - vastauksia melkein yhtä paljon. Oman uran luonnissa, tulevaisuuden mahdollisuuksien kartoittamisessa ja ammattikuvan luomisessa se on tärkeä asia.

5. Opiskelijoiden ammattikuvan muodostuminen

5.1 Ammattikuvan tavoitteet ja todellisuus

Opetushallituksen laatima liiketalouden perustutkinnon opetussuunnitelma määrää merkonomikoulutuksen sisällön. Onko opiskelijoiden muodostama ammattikuva sellainen kuin opetussuunnitelmassa on tavoitteena? Työelämällä ja yhteiskunnalla on omat käsityksensä merkonomin ammatista, mikä ei kuitenkaan välttämättä aina ole tavoitteiden mukainen.

Voisiko tätä asiaa tutkia ja selvittää, miten ammatillisen identiteetin kehittymiseen mahdollisesti voisi vaikuttaa? Miten opiskelijat kokevat oman ammattitaitonsa?

Tärkeää on saada selville, mistä kuva merkonomin ammatista työelämässä on käytännössä syntynyt:

- ennen koulua saadut tiedot ammatista
- koulussa
- työssäoppimisjaksoilla
- muussa työssä kuin työssäoppimisjaksoilla
- kavereiden ja tuttujen kertomuksista
- muusta, mistä?

Pitäisikö ammattikuvan kehittämisen kannalta yrittää vaikuttaa koulutukseen, työssäoppimisjaksoihin vai koulutuksen yleiseen imagoon eli tietoon ja mielikuvaan koulutuksesta? Miten merkonomien uran luomista voitaisiin edistää?

Ammattikuvan luomiseen liittyy olennaisesti opiskelijoiden tietämys työelämään liittyvistä asioista eli esimerkiksi palkkauksesta, työsuhde-ehdoista, työsopimuksen tekemisestä ja jatko-opintomahdollisuuksista merkonomin tutkinnon pohjalta. Ei voida olettaa ammattikuvan olevan kovin realistinen jos työelämätieto ja –osaaminen ei ole korkealla tasolla. Näitä asioita selvitettiin työssäoppimisen ja kansalaisvaikuttamisen hankkeessa tehdyssä kyselyssä (liite 2.)

5.2 Tutkimuksen toteuttamistapa ja kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat liikelouden koulutusalan viimeisen eli kolmannen vuoden opiskelijat. Opiskelijat ovat jo suorittaneet viimeisen työssäoppimisjakson eli heillä pitäisi olla aika hyvä kuva merkonomin ammatista tämän koulutuksen puitteissa. Jotkut opiskelijat ovat tosin opiskelleet tämän tutkinnon kahdessa vuodessa, koska heillä on ammatillinen- tai ylioppilastutkinto suoritettuna ennen tätä koulutusta.

Opiskelijat ovat joko asiakaspalvelun ja markkinoinnin tai taloushallinnon koulutusohjelman opiskelijoita eli he ovat erikoistuneet hieman erilaisiin työtehtäviin tämän koulutuksen aikana.

Tutkimus suoritetaan haastatteleamalla oppilaita liitteenä olevan kyselylomakkeen avulla. Opiskelijaryhmille tehdään kysely ja lisäksi haastatellaan neljä henkilöä molemmista

koulutusohjelmaopiskelijoista, mahdollisuuksien mukaan sekä miehiä että naisia. Osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista.

Kysymykset ovat avoimia haastatteleamalla kysyttäviä ja niiden tavoitteena on selvittää ammatti-mielikuvan osatekijöitä (tiedot ammatista ja oma ammatti-identiteetti) sekä suhtautumista ammattiattributteihin, joita ovat: itsensä toteuttaminen ja henkilökohtainen kasvu, yhdessäolo, sosiaalisuus ja arvostus, toimeentuloa, työn tekeminen ja kvalifikaatiot sekä ammatti-ihmisen persoonallisuus. Haastattelut nauhoitetaan C-kasetille.

Olennaista on yrittää saada selville tutkimuksen avulla, vastaavatko odotukset ja kokemukset tältä koulutusosalta toisiaan, onko koulutusvalinta ollut onnistunut ja onko merkonomien ammatilla hyvä vai huono mielikuva ja mihin se perustuu? Eli mitä kautta mielikuva on pääosin syntynyt - työelämän, koulun vai yleisten käsitysten kautta? Tavoite on myös saada esille joitakin kehittämisideoita ammattikuvan parantamiseksi.

6. Minkälainen ammattikuva on?

6.1 Koettu ammattikuva

Valmistumassa olevat merkonomiopiskelijat tietävät omasta mielestään hyvin ne työt ja ammatit, joihin merkonomi voi työelämässä mennä. Erityisesti asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelmasta valmistuville opiskelijoille sopivat työt ja ammatit näyttävät olevan selviä. Erilaiset kaupan työt sekä myynti- ja markkinointitehtävät ovat opiskelijoille selkeitä työllistymisvaihtoehtoja ja myös heidän tavoitteidensa mukaisia.

Taloushallinnon koulutusohjelmasta valmistuville sopivat työt ja ammatit ovat hieman epäselviä. Koulutuksen ei koeta antavan tarpeeksi valmiuksia todellisiin haastaviin työtehtäviin taloushallinnon ammateissa. Taloushallinnon koulutusohjelmasta valmistuvien ammattikuva ei siis ole niin kirkas kuin asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelmasta valmistuvien opiskelijoiden. Kyselyistä ja haastatteluista syntyy sellainen kuva, että työelämän vaatimusten ja koulutuksen tavoitteiden välillä on pieni kuilu: koulutus ei välttämättä riitä työelämän vaatimustasolle sellaisissa töissä ja tehtävissä, jotka opiskelijoita kiinnostavat.

Opiskelijoiden näkemys merkonomien työehdoista, työskentelyolosuhteista ja palkkauksesta suhteessa koulutuksen tasoon on hyvin positiivinen. Varsinkin etenemis- ja koulutusmahdollisuudet koettiin hyviksi, jopa erinomaisiksi. Ainoastaan merkonomien työn arvostus on opiskelijoiden mielestä hieman huono.

Taloushallinnon opiskelijoilla oli enemmän kriittinen asenne merkonomien työehtoihin ja työskentelyolosuhteisiin, heidän tavoitteensa eivät näytä täyttyvän todellisissa alan työpaikoissa ja – tehtävissä.

Mielikuvat merkonomien ammatista ovat syntyneet ”oikeissa töissä”, työssäoppimispaikoilla ja hyvin paljon kavereiden, tuttujen ja myös omien sisarusten ja vanhempien kertomuksista.

Haastattelujen perusteella tärkein vaikuttaja mielikuvaan on kavereiden, tuttujen, vanhempien ja sisarusten kertomukset ammatista sekä erilaiset ”kuulopuheet”. Yksi opiskelija mainitsi tärkeänä mielikuvan muodostajana Internetissä olevat keskustelupalstat, joissa käydään kiivastakin keskustelua ja mielipiteenvaihtoa työelämään liittyvistä asioista, esimerkiksi kaupan töistä ja työskentelyolosuhteista.

Koulutuksessa olleet työssäoppimisjaksot vaikuttavat luonnollisesti voimakkaasti ammatista syntyvään mielikuvaan. Opiskelijat näyttävät tekevän tässä suhteessa eron ”harjoittelujaksojen” ja ”palkallisen työn” suhteen niin, että ”harjoittelu” ei useinkaan vielä ole niitä ”oikeita töitä”. Ainakin toive ja tavoite näyttää olevan, että ”oikeissa töissä” työt ja tehtävät ovat hieman paremmat kuin harjoittelujaksoilla – palkka ainakin on!

Opiskelijat ovat omasta mielestään ammattiin sopivia, koulutuksesta on heille hyötyä, koulutusala tarjoaa menestymisen ja tulevaisuuden mahdollisuuksia ja merkonomeilla on tarjolla töitä tulevaisuudessa.

Ammattimielikuvan psykologiset tekijät eli ammattiattribuutit, esimerkiksi itsensä toteuttaminen ja henkilökohtainen kasvu, toimeentulo, työn tekeminen ja kvalifikaatiot sekä ammatti-ihmisen persoonallisuus koetaan siis myönteisesti ammatissa. Ammattiattribuuteista yhdessäolo sekä sosiaalisuus ja arvostus eivät tule esille kovin voimakkaasti opiskelijoiden vastauksissa. Tosin työn arvostushan koettiin jonkin verran negatiivisena ammattiattribuuttina.

Asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelmasta valmistuvilla opiskelijoilla omat tavoitteet ja mielikuva ammatista vastasivat toisiaan erittäin hyvin. Taloushallinnon koulutusohjelman opiskelijoilla tuli esille pieni kriittinen asenne omien tavoitteiden ja ammatin mielikuvan välillä.

Opiskelijoiden vahva työelämäosaaminen tukee ammattikuvaa – ammattikuva on realistisella pohjalla kun tietämys työelämän asioista on hyvä.

6.2 Merkonomien ammattitaito

Asiakaspalvelun ja markkinoinnin opiskelijat kokevat omaa ammattitaitoaan olevan:

- asiakaspalvelu
- myyntityö
- asiakaspalvelu ja markkinointi
- liiketalous ja markkinointi
- ihmisten kanssa oleminen
- asiakaspalvelun tehtävät varsinkin kaupan alalla
- osaa tehdä työnsä hyvin
- monitaitoisuus
- kaupankäynti
- ihmisten palvelu
- ammattitaidon soveltaminen helposti eri tehtäviin
- hyvän asiakaspalvelijan ja myyjän ominaisuudet ja työstä pitäminen
- silmää somistukselle
- hyvä ammattitaito toimistoalan työtehtäviin
- asioiden hallitseminen
- osaa työskennellä asiakaspalvelun ja markkinoinnin perustehtävissä esim. myyjänä vaatetusliikkeessä
- markkinointi ja myynti
- palvelun tuottaminen
- sähköisen taloushallinnon, myynnin ja asiakaspalvelun hallinta

- tilanteen mukainen käyttäytyminen, ammattitaidon soveltaminen
- monipuolisiin tehtäviin soveltuminen

Taloushallinnon opiskelijoilla ammattitaitoa on:

- atk-aidot
- uuden oppimistaidot
- asiakaspalvelu- ja vuorovaikutustaidot
- valmiudet taloushallinnossa
- kirjanpidon ja toimistotyön hallinta
- atk- ja kielitaito
- monipuolisuus
- palkanlaskenta, atk ja kirjanpito
- atk, kirjanpito ja markkinointi
- hyvät valmiudet suorittavan työn tekemiseen
- vaadittujen työtehtävien osaaminen, ongelmanratkaisu ja asiakaspalvelu

Taloushallinnon opiskelijoiden ammattikuvassa korostuu atk:n käyttötaidot ja osaaminen osana ammattia. Varsinainen taloushallinnon osaaminen jää ammattitaidossa vähemmälle huomiolle.

Ammattitaitoa ovat opiskelijoiden mielestä tietyt työelämässä vaadittavat osaamisalueet, eikä pelkästään jotkut yksittäiset tiedot tai taidot tai tutkinto sinänsä. Ammattitaitohan on pätevyyttä suhteessa todellisiin työtehtäviin eikä pelkästään pätevyyttä itseisarvona.

Merkonomiopiskelijoiden hyvä työelämäosaaminen eli tietoisuus esimerkiksi työsuhdelainsäädännöstä ja palkkauksesta on myös osa ammattitaitoa ja on pohjana oman ammattitaidon tiedostamiselle ja tunnistamiselle.

6.3 Ideoita ammatin kehittämiseksi

Merkonomien ammatin ja ammattikuvan kehittämiseksi opiskelijat kokevat tärkeiksi seuraavia asioita:

- koulutukseen lisää käytäntöä
- työkokemusta oikeissa töissä
- jatkokoulutusta työn ohella ja sen lisäksi
- ”kaupan kassa” – imago pois
- työpaikoille enemmän koulutuksen arvostusta (yritysten oltava tosissaan)
- kassoille parempi palkka

Opiskelijoiden mielipiteet ammatin kehittämisestä ovat siis hyvin työelämälähtöisiä.

6.4 Ammattikuva suhteessa tutkinnon perusteiden tavoitteisiin

Suhteessa tutkinnon perusteiden tavoitteisiin ammattikuva näyttää olevan samansuuntainen, mutta kylläkin hieman suppeampi kuin tutkinnon perusteissa.

Tutkinnon perusteissahan puhutaan laaja-alaisesta osaamisesta ja taloushallinnon koulutusohjelman perusteissa aika vaativasta ammattiosaamisesta. Merkonomit ovat omasta mielestään osaavia liiketalouden ihmisiä, mutta lähinnä liiketoiminnan perusasioissa, erityisesti asiakaspalvelussa ja markkinoinnissa tai konkreettisissa käytännön taidoissa, esimerkiksi atk-taidoissa.

Asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelmassa on vahvasti mukana markkinointiviestintä, markkinoinnin suunnittelu ja markkinointitutkimus. Näitä asioita opiskelijat eivät tuo esille ammattitaidossaan vaan lähinnä käytännön asiakaspalvelun ja markkinoinnin osaamista, jota he oppineet tekemään työssäoppimisjaksoilla ja esimerkiksi kesätöissä.

Samoin taloushallinnon koulutusohjelman tavoitteissa mainittuja taloushallinnon raporttien tuottamista ja niiden tulkitsemista opiskelijat eivät tuo ollenkaan esille ammattitaidossaan.

Ammattitaitoa ovat ensisijaisesti atk, kirjanpito ja palkanlaskenta varsinaisessa taloushallinnon osaamisessa.

Tutkinnon perusteissa erikseen mainittua yrittäjyyttä ammattina ei paljon tuotu esille – vain yksi haastateltu mainitsi yrityksen perustamisen mahdollisena tulevaisuudenkuvanaan. Tämä on merkittävä huomio, koska molempien koulutusohjelmien opetussuunnitelmassa yrittäjyys ja liiketoimintasuunnitelman tekeminen ovat vahvasti mukana jo tuntimääräisestikin.

7. Ammattikuvan kehittäminen

Tämän hankkeen pohjalta kehittämisideoita tulee esille työelämäyhteistyön sekä koulutuksen tavoitteiden ja sisällön suhteen.

Voisiko merkonomikoulutuksen tavoitteita ja sisältöä jotenkin selventää esimerkiksi yrityksissä ja yritysten kanssa tehtävässä yhteistyössä? Merkonomeilla on hyvä itsetunto ja ammattilypeys mutta arvostetaanko heitä tarpeeksi työelämässä ja yrityksissä? Voisiko esimerkiksi markkinoinnilla parantaa merkonomikoulutuksen arvostusta ja tietoa koulutuksen tavoitteista ja sisällöstä?

Pientä työtä tähän suuntaan on jo tehtykin: uusien opiskelijoiden orientaatioviikon suunnittelussa pyritään luomaan ammattikuvaa ja ammatti-identiteettiä yhteistyössä työelämän edustajien kanssa heti koulutuksen alusta lähtien. Liiketalouden yksikössä pidetään vuonna 2006 aloittaville opiskelijoille orientaatioviikko, yhtenä asiana käsitellään ammattikuvaa ja ammatti-identiteettiä ja tarjotaan työelämän edustajilla mahdollisuutta tulla kertomaan näistä asioista oman yrityksensä ja työelämän vaatimusten näkökulmasta.

Työssäoppimiskäynneillä on jatkuvaa yhteistyötä elinkeinoelämän ja yritysten kanssa. Tällä puolella pitäisi myös panostaa merkonomikoulutuksen arvostuksen nostamiseen. Toisaalta voi olla, että tällainen ”palkaton” harjoittelujakso koetaan osittain liian helppona asiana työnantajille, jolloin opiskelun arvostus ei ole kovin korkea vaikka työssäoppimisjaksot yleensä onnistuvat erittäin hyvin.

Toisaalta koulutuksen tavoitteet ja sisältö pitäisi miettiä paremmin ja pyrkiä löytämään sellainen taso, että koulutus vielä enemmän ohjaisi sopiviin työtehtäviin ja auttaisi löytämään oman uran ja

paikan työelämässä. On hyvä, että koulutus antaa jatko-opintokelpoisuuden ja hyvät eväät hankkia lisäkoulutusta mutta eikö kolmevuotisen koulutuksen pitäisi jo itsessään antaa ammattipätevyys ja ”rakennuspuut” tulevaisuutta varten?

Itse asiassa merkonomikoulutuksen tavoitteet ja sisältö ovat valtakunnallisesti jatkuvan kehitystyön alla ja niistä ollaan tekemässä uutta työelämän vaatimuksia paremmin vastaavaa versiota.

Esimerkiksi taloushallinnon koulutusohjelman sisältöä ollaan hieman muuttamassa paremmin työelämän tarpeita vastaavaksi. Taloushallinnon teoriaa ollaan vähentämässä ja opetussuunnitelmaan on tulossa lisää toimistopalveluiden osaamisvaatimuksia.

Uusi valtakunnallinen ”nuorten” näyttöjärjestelmä vaatii myös tutkinnon tavoitteiden mukaisen osaamisen näyttämistä enemmän työelämässä kuin nykyään. Toisaalta tämä järjestelmä varmasti syventää työelämäyhteistyötä ja tekee merkonomikoulutuksen tavoitteet paremmin tunnetuksi työelämässä mutta mahdollista ristiriitaa koulutuksen tavoitteiden ja työelämän osaamisvaatimusten välillä se ei poista.

Opinto-ohjauksen näkökulmasta ammattikuvan ja työelämäosaamisen luominen koulutuksen aikana näyttää onnistuneen hyvin. Opiskelijat ovat luoneet omia ammattikäsitteitänsä ja liittäneet niihin selkeitä ammattitaitomääreitä, jotka varmasti toimivat hyvinä ura-ankkureina heidän elämässään opiskelun jälkeen. ”Hyvä merkonomi” tietää mitä osaa! Oma ammattitaito ja usko omaan kehittymismahdollisuuksiin ovat hyviä ura-ankkureita epävarmassa ja muuttuvassa työelämässä.

Lähteet

Arhinmäki, Juha ja Rauhala, Pentti: Ammattikäsitteen muutos ja ammatillinen socialisaatio. 1992. Teoksessa: Ammattikasvatus ja socialisaatio. Toim. Heikkinen, Anja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Filander, Karin: Työ, koulutus ja katoavat ammatti-identiteetit. 2006. Teoksessa Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Toim. Mäkinen, Jarkko, Olkinuora, Erkki, Rinne, Risto ja Suikkanen, Asko. Keuruu: PS-Kustannus.

Järvi, P.: Ammattimielikuva. Ammattimielikuva osana ammatillisen suuntautumisen prosessia. 1997. Turku: Turun Kauppakorkeakoulun julkaisuja, sarja A-10.

Lahti, Raimo: Ammatinvalinnanohjaus ammatillisen identiteetin uudelleen jäsentämisenä. 2004. Helsinki: Työministeriö.

Lairio, M. ja Puukari, S. & Nissilä, P.: Yhteiskunnalliset kehityslinjat ja opinto-ohjaus. 2001. Teoksessa: Lairio, Marjatta ja Puukari, Sauli: Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Lahtinen, Jukka & Isoviita, Antti: Asiakaspalvelu ja markkinointi. 1998. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lampikoski, Timo: Urasuunnittelun opas- tulevaisuus mahdollisuutena. 1998. Juva: WSOY.

Lerkkanen, Jukka: Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. 2002. Jyväskylä: Kopijyvä.

Opetushallitus: Liiketalouden perustutkinto. 2000. Helsinki: Hakapaino Oy.

Nurminen, Ritva: Ammattikäsitteys opettajan työn lähtökohtana. 1993. Teoksessa Ammattitaito ja ammatillinen kasvu. Toim. Eteläpelto, Anneli ja Miettinen, Raija. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Stenström, Marja-Leena: Ammatillisen identiteetin kehittyminen. 1993. Teoksessa Ammattitaito ja ammatillinen kasvu. Toim. Eteläpelto, Anneli ja Miettinen, Raija. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Turpeinen, Ritva: Ammattitaito ja sen arviointi näyttökokeissa. 1998. Helsinki: Opetushallitus, Hakapaino Oy.

LIITE 1.

Kysely-/ haastattelulomake

1. Tiedot ammatista

Tiedätkö hyvin ne työt ja ammatit, joihin merkonomi voi mennä työelämässä?

Ovatko merkonomien työehdot ja työskentelyolosuhteet sinulle sopivia ja mielestäsi hyviä

suhteessa koulutukseen vai eivät:

- palkkaus
- työajat
- työskentelyolosuhteet
- työn arvostus
- etenemismahdollisuudet
- koulutusmahdollisuudet ?

Mistä kuvasi merkonomin ammatista työelämässä on syntynyt:

- ennen tätä koulua saamasi tiedot ammatista
- koulussa
- työssäoppiminen
- muu työkokemus kuin toppijaksot
- kavereiden ja tuttujen kertomukset
- muu, mikä?

Mitkä asiat erityisesti em. kokemuksista/ tiedoista vaikuttivat kuvaasi merkonomin ammatista?

2. Ammattimielikuva ja ammatti-identiteetti

Ovatko nämä merkonomiin työt ja tehtävät omien tavoitteittesi mukaisia?

Oletko sopiva tähän ammattiin ja näihin töihin?

Onko merkonomiin koulutuksesta sinulle hyötyä?

Onko merkonomiin palkkaus hyvä?

Onko tämä ammatti ja koulutusala hyvä ja tarjoaako se sinulle menestymisen ja tulevaisuuden mahdollisuuksia?

Onko merkonomeille töitä tarjolla nyt ja tulevaisuudessa?

Vastaako nykyinen kuvasi merkonomiin ammatista sitä, mitä olet odottanut hakiessasi tähän koulutukseen?

Mitä on merkonomiin ammattitaito?

3. Kehittämistoimenpiteet

Miten merkonomiin ammattiin kuuluvia asioita voisi kehittää?

Miten merkonomiin ammattitaitoa voisi kehittää?

LIITE 2. Kysely työssäoppimisen ja kansalaisvaikuttamisen hankkeessa

KYSELY TYÖSSÄOPPIMISESTA

Opiskelijoiden antama palaute on meille välttämätöntä toimintamme kehittämiseksi. Olisitko ystävällinen vastata kysymyksiin laittamalla rastin (X) sopivaan ruutuun kokemustesi pohjalta.

Tutkintoni on _____

1. Olen saanut ohjausta työpaikkaohjaajaltani työssäoppimisjaksolla.
2. Olen saanut palautetta työpaikkaohjaajaltani.
3. Olen saanut ohjausta ja tukea riittävästi opettajaltani työssäoppimisessäni.
4. Olen käynyt työssäoppimisjaksoillani arviointikeskusteluja, joissa on lisäksi samanaikaisesti ollut työpaikkaohjaaja ja opettaja.
5. Työssäoppimisjaksolle on laadittu kirjalliset tavoitteet (= tiedän mitä minun on opiskeltava työpaikalla)
6. Olen itse arvioinut työskentelyäni työssäoppimisjaksoillani.
7. Työssäoppimisjaksoilla on merkitystä oman työllistymiseni kannalta.
8. Olen koonnut oman osaamiseni kansiotani (=portfoliota).
9. Olen ollut tietoinen mahdollisuudestani suorittaa työssäoppiminen ulkomailla.
10. Olen tutustunut tämän koulutukseni aikana työvoimatoimiston palveluihin.
11. Tunnen alani palkkatason ja palkkausperusteita.
12. Tiedän alani työmarkkinatilanteen.
13. Alani jatkokoulutusmahdollisuudet ovat minulle selkeät.

olleri

ky

olleri

14. Olen tutustunut alani ammattiyhdistystoimintaan, esim. luottamusmiesjärjestelmään.
 15. Olen tietoinen alaani koskevista työsuojelu- ja työturvallisuusasioista.
 16. Työterveysasiat ovat minulle tuttuja.
 17. Olen tietoinen työsuojelupiirin toiminnasta.
 18. Olen perehtynyt työlainsäädäntöön, esim. työsopimuslaki, työaikalaki, vuosilomalaki
 19. Olen harjoitellut työsopimuksen tekoa.
 20. Osaan hakea työtä Euroopasta.
 21. Olen toiminut työssäoppimisjaksoillani mielestäni ahkerasti, vastuuntuntoisesti ja toiset huomioon ottaen.
 22. Opiskeluni aikana olen perehtynyt työnhakemiseen: esim. työpaikan etsiminen, hakemuksen teko, työhaastattelu.
23. Olet valmistumassa perustutkintoon. Onneksi olkoon!
Mitä tulevaisuuden suunnitelmia Sinulla on?
-
-

Kiitos vastauksestasi!

